

હું સૂતો હતો ને કેટલાક માણસો આવ્યા. એ લોકોએ હું જીવતો હતો છતાં મને એક નનામી પર બાંધી દીધો. કોણ જાણે કેમ મેં પણ એમનો કોઈ વિરોધ ન કર્યો. પછી એ લોકો મારી નનામી લઈને ચાલવા લાગ્યા. એ લોકો કદાચ મને સ્મશાનમાં લઈ જતા હશે : હું એવું વિચારતો હતો, ત્યાં જ એક મેદાન આવ્યું. મેદાનમાં ચારે બાજુ ફાંસીના માંચડા હતા અને માંચડે-માંચડે એક-એક ગાળિયો લટકતો હતો. મેં નનામી પર પડ્યા-પડ્યા જોયું તો એ ગાળિયે-ગાળિયે એક-એક કાગડો અને એક-એક ઉંદર વારાફરતી એકબીજાની સાથે રત્તિકીડા કરી રહ્યા હતા. મને નનામી પર બાંધીને લઈ જઈ રહેલા લોકો એ કાગડાઓ અને ઉંદરો તરફ જોઈને બોલતા હતા : ‘ઘણી ખમ્મા અન્નદાતા, ઘણી ખમ્મા.’ મેદાનમાં થોડેક સુધી ગયા પછી એ લોકોએ મારી નનામી નીચે ઉતારી. મને એમ કે એ લોકો હવે નનામી છોડી નાખશે અને હું મુક્ત થઈ જઈશ, પણ એવું ન થયું. એમણે મને ઈશારો કરીને કહ્યું કે મારે સૂઈ જ રહેવાનું છે. હું એમના ઈશારા પ્રમાણે વત્યો. એ દરમિયાન એ લોકોએ અંદરોઅંદર કંઈક ગુસપુસ કરી. પછી એ લોકો મને એક ખડક પર લઈ ગયા અને મને એમણે મને મારી નનામી સહિત એ ખડક સાથે બાંધી દીધો. મેં ત્યાં પડ્યા-પડ્યા જોયું તો મારી બરાબર સામે જ દીવાલ જેવો એક આયનો હતો. મેં એ આયનામાં જોયું, ત્યાં જ કોણ જાણે ક્યાંથી એક ગીધ આવ્યું અને મારી પાસે બેઠું. હું એની ડાબે-જમણે થતી ડોક બરાબર જોઉં ન જોઉં ત્યાં તો બીજાં કેટલાંય ગીધ એક પછી એક આવીને બેસી ગયાં, મારી ચોતરફ. મને યાદ આવી મારી બોડી ભેંસ. હું નાનો હતો ત્યારે મેં ઘણી વાર ગીધોને પશુઓના મૃતદેહોને આ રીતે બેસીને ફોલી ખાતાં જોયેલાં. મારી બોડી ભેંસ મરી ગઈ ત્યારે

મેં નક્કી કરેલું કે હું ગીધોને એના મૃતદેહની આસપાસ ફરકવા
 પણ નહીં દઉં, પણ કમનસીબે હું એના મૃતદેહને ગીધોથી
 બચાવી શકેલો નહીં. ગીધો સાચે જ ખૂબ ચાલાક હોય છે.
 એમને ઉડાડવા માટે ગમે એટલા પ્રયાસો કરીએ આપણે એમાં
 ભાગ્યે જ સફળ થતા હોઈએ છીએ. મારી બોડી ભેંસને ખાવા
 આવેલાં ગીધોને ઉડાડવા માટે મેં એમના પર કંઈ કેટલાય પથ્થર
 નાખેલા. મને બરાબર યાદ છે : જ્યારે પણ હું પથ્થર નાખતો
 ત્યારે ગીધ ખસી જતાં અને પથ્થર મારી બોડી ભેંસને વાગતો.
 એનાથી દુઃખી થઈને મેં આખરે એ ગીધોને ઉડાડવાનું બંધ કરેલું.
 પછી એ ગીધો એકબીજા સામે કરાંજિયાં કરતાં, એકબીજા પર
 ચાંચથી અને પાંખથી પ્રહાર કરતાં, બોડીને ખાવા લાગેલાં, પણ
 મારી આસપાસ ટોળે વળેલાં ગીધો તો ભારે શિસ્તબદ્ધ હતાં.
 એ એકબીજા સામે કરાંજિયાં કરતાં ન હતાં. એ એકબીજા પર
 ચાંચથી કે પાંખથી પ્રહાર પણ કરતાં ન હતાં. મને લાગ્યું કે
 આ ગીધડાંએ સંપીને મને ખાઈ જવાનું નક્કી કર્યું હશે. મને
 એમ પણ લાગ્યું કે એમણે મને ખાવા માટે જ એકબીજા સામે
 કરાંજિયાં ન કરવાં અને એકબીજા પર પ્રહાર પણ ન કરવો
 એવો કરાર કર્યા હશે. એ દરમિયાન મને એક તામ્રપત્ર દેખાયું.
 એમાં મને ન સમજાય એવી ભાષામાં કંઈક લખેલું હતું અને
 એ લખાણની નીચે મને સમજાય એ રીતે ગીધોના હસ્તાક્ષર
 હતા. હું વધુ કંઈક વિચારું એ પહેલાં જ એક ગીધે મને ચાંચ
 મારી અને પહેલા ઝાટકે જ એણે મારા શરીરમાંથી ખાસ્સો,
 ખમીસના કોલર જેવડો માંસનો ટુકડો તોડી લીધો. કોણ જાણે
 કેમ મને એનાથી કોઈ પીડા ન થઈ. પછી બીજા ગીધે પણ એમ
 કર્યું. પછી ત્રીજા ગીધે. પછી બધાં ગીધો વારાફરતી, શિસ્તબદ્ધ,
 વારાફરતી આવી મને ખાવા લાગ્યાં. હું એ બધું મારી સામે
 મૂકવામાં આવેલા દર્પણમાં જોઈ શકતો હતો, પણ કોણ જાણે
 કેમ તેઓ મારી આંખ પર પ્રહાર કરતાં ન હતાં. કદાચ તેઓ
 ઈચ્છતાં હતાં કે હું મારા મરણનો સાક્ષી બનું. છેલ્લે જ્યારે

મારા શરીરમાં માંસનો એક પણ ટુકડો ન રહ્યો ત્યારે ક્યાંકથી એક વિચિત્ર પક્ષી આવ્યું અને મારી પાંસળીઓ પર બેઠું. એના ભારથી મારી પાંસળીઓ જરા નીચી નમેલી. એ સાથે જ પહેલી વાર મને અસહ્ય પીડા થઈ. હું ચીસ પાડવા ગયો, પણ મારા જડબાં પર કોઈ સ્નાયુઓ ન હતા. એટલે મારું જડબું ચંત્રની જેમ જરાક પહોળું થઈને બંધ થઈ ગયેલું. મેં જોયું તો એ પક્ષીનો અડધો દેહ કાગડાનો હતો અને અડધો ઉંદરનો. હવે મને દર્પણ દેખાતું ન હતું. એને બદલે મને હવે પેલું પક્ષી જ દેખાતું હતું. પછી એ પક્ષીએ વારાફરતી મારી બન્ને આંખો ફોડી નાખી. તે વખતે મને મારા ગાલ પરથી વહેતા ઉષ્ણ લોહીનો અનુભવ થયેલો. મારાં જડબાં પર સ્નાયુઓ તો હતા નહીં તો મને એવો અનુભવ કઈ રીતે થયો હશે એવું હું વિચારતો હતો તે દરમિયાન મેં પેલા લોકોને ‘ઘણી ખમ્મા અન્નદાતા, ઘણી ખમ્મા’ એવું બોલતાં સાંભળેલા.

હું રસ્તા પર ચાલતો જઈ રહ્યો હતો, ત્યાં જ મારા પડછાયાએ મારો જમણો હાથ ખૂંચવી લીધો. પછી તો હું કંઈક સમજું એ પહેલાં જ એણે મારો ડાબો હાથ પણ ખૂંચવી લીધો. હું કંઈ બોલ્યો નહીં. મેં જાણે કે કશું જ બન્યું નથી એમ માનીને ચાલ્યા કર્યું. પછી હું થોડેક આગળ ગયો હોઈશ ત્યાં જ મને એક માણસ મળ્યો. એના બન્ને હાથ એના ખભાને બદલે ઢીંચણ પર લટકેલા હતા. મને એને પૂછવાનું મન થયું કે તારા હાથ તારા ઢીંચણ પર કેમ છે? પણ કોણ જાણે કેમ એ પ્રશ્ન પૂછવાની મારી ઈચ્છા મેં ક્યાંક દબાવી દીધી. પછી હું થોડેક આગળ ચાલ્યો, ત્યાં જ મારા પડછાયાએ મારા બન્ને પગ લઈ લીધા. મને આશ્ચર્ય થયું : તો પણ હું ચાલી શકતો હતો. જો ચાલી શકાતું હોય તો પછી પગ હોય તો પણ શું અને ન હોય તો પણ શું? મેં વિચાર્યું. પછી હું થોડેક આગળ ચાલ્યો હોઈશ ત્યાં જ મને એક સ્ત્રી મળી. પારદર્શક. હું એના દેહની આરપાર જોઈ શકતો હતો, પણ એ અનુભવ લાંબો ન ચાલ્યો. એ સ્ત્રી જેટલી ઝડપે મારી પાસે આવેલી એના કરતાં બમણી ઝડપે એ મારાથી પણ

આગળ નીકળી ગયેલી. પછી હું આગળ ચાલ્યો. હું થોડેક ગયો હોઈશ ને મારા પડછાયાએ મારું ઘડ લઈ લીધું, મેં એને કહ્યું : દોસ્ત, તું મારા ઘડને શું કરીશ? પાછું આપી દે મને, પણ મારા પડછાયાએ મને કોઈ જવાબ ન આપ્યો. પછી હું આગળ ચાલ્યો. આગળ જતાં મેં ત્યાં ઘેટાંની જેમ ઊંધું ઘાલીને જતાં કેટલાંક કૂતરાં જોયાં. એમને પૂંછડાની જગ્યાએ મનુષ્યનાં લિંગ જડેલાં હતાં. મેં એક કૂતરાને પૂછ્યું કે આમ કેમ? તો એણે મને પૂછ્યું : તને ખબર નથી? મેં કહ્યું : ના. અને એ કંઈ પણ બોલ્યા વિના આગળ ચાલ્યું ગયું. હું આગળ ચાલવા ગયો ત્યાં જ મારા પડછાયાએ મારું માથું મારા ઘડ પરથી ઉતારીને પહેરી લીધું અને એ સાથે જ એ હું બની ગયો અને હું એનો પડછાયો બની ગયો. હું એની સાથે ચાલવા લાગ્યો. મેં ચાલતાં-ચાલતાં જોયું : એ પેલાં કૂતરાંના ટોળાની આગેવાની લઈને ક્યાંક જઈ રહ્યો હતો. મને લાગે છે કે મારે મારી વાત અહીં જ પૂરી કરવી પડશે. કારણ કે આટલી વાત લખવા પૂરતો જ હું મારો દેહ મારા પડછાયા પાસેથી ઉછીનો લઈ આવેલો.

ક્યારેક વસ્તુઓ આપણને ન સમજાય એવું વર્તન કરતી હોય છે. મારા પગનું જ ઉદાહરણ લો. મારા બન્ને પગોએ જીદ કરી : અમને નવાં જૂતાં આપો. આજકાલ જૂતાં ખૂબ મોંઘાં થઈ ગયાં છે. સારામાંનાં જૂતાં તો બહુ ઓછા લોકોને પરવડે. એટલે મેં એમને કહ્યું કે થોડા દિવસ થોભી જાઓ. હું તમને નવાં જૂતાં લાવી આપીશ. મારા પગ આમ તો મારા આજ્ઞાંકિત છે, પણ કોણ જાણે કેમ આ બાબતમાં એ મારું કહ્યું માનવા તૈયાર ન હતા. મને લાગે છે કે એમણે ટીવી પર કોઈક જૂતાંની જાહેરાત જોઈ હશે. નહીં તો તેઓ આવી જીદે ન ચડે. આ ઘટના બની એના બે-એક દિવસ પછી પાછી એક બીજી ઘટના બની. હું મારા બન્ને પગ લટકાવીને ખુરશી પર બેઠો હતો ત્યાં જ મારા બન્ને પગ મારાથી છૂટા પડીને ભાગી ગયા. હું તરત જ એમની શોધમાં નીકળ્યો, પણ દેખીતી રીતે જ હું એમના જેટલી ઝડપથી ચાલી શકું એમ ન હતો, કેમ કે મારે હવે પગ ન હતા, તો પણ મેં ધડથી એમનો પીછો કરવાનું ચાલુ રાખેલું, કારણ કે મને ડર હતો કે મારા પગ ક્યાંક જતા રહેશે તો હું શું કરીશ? હું કેમ કરીને ચાલીશ? હું મારું ધડ શાના પર ગોઠવીશ? ધડથી ચાલતાં હું થાકી ગયો એટલે હું પટલિયે પડીને મારા પગની શોધ કરવા લાગ્યો, પણ મને પટલિયે પડીને ચાલવાની ઝાઝી ફાવટ ન હોવાથી હું થોડું ચાલતાં જ થાકી ગયો. મેં જોયું તો મારા પેટ પર છાલાં પડી ગયાં હતાં. એટલામાં ક્યાંકથી એક સાપ આવ્યો. એને મારા પર દયા આવી. એણે કહ્યું: ચાલ હું તને પેટે ચાલતાં શીખવાડું. પછી હું એની પાસેથી પેટે ચાલતાં શીખ્યો. હવે મારે પગની જરૂર નથી. મને આમ જ ફાવી ગયું છે. હવે મારે પગની પણ જરૂર નહીં પડે. મારે હવે નવાં જૂતાં પણ ખરીદવાં નહીં પડે. આજકાલ જૂતાં સાચે જ ખૂબ મોંઘાં થઈ ગયાં છે.

એ લોકોએ મને સૌ પહેલાં એક ઓરડામાં પૂરી દીધો. પછી એમણે મારું મોં સૂતળીથી સીવી દીધું. એમ કરતી વખતે એમણે મને કહેલું : “મહારાજાનો હુકમ છે, જે લોકો શબ્દોને અવળે રસ્તે ચડાવે છે એમનાં મોં સીવી દેવાં જોઈએ.” કોણ જાણે કેમ એમની પાસે એવી તો કેવી વિદ્યા હતી કે એ લોકો મારું મોં સીવતા હતા ત્યારે મને કોઈ પીડા થતી ન હતી. મારું મોં સીવી લીધા પછી એ લોકો મને નગરના ચોકમાં લઈ ગયા, ત્યાં ઘણાબધા મૃતદેહો પડેલા હતા, ચગદાઈ ગયેલા. પતરા જેવા, સપાટ. એ મૃતદેહોનાં હાડકાં અને નસો બધું જાણે કે સૂકાં પાંદડામાંની રેખાઓ હોય એવાં દેખાતાં હતાં. પછી એમણે મને નગરચોકમાં ઊભો રાખીને રાજ્યનું હુકમપત્ર વાંચી બતાવ્યું : “તારા પર શબ્દોને અવળે રસ્તે વાળવાનો આરોપ છે. તારી પાછળ સાત હાથી દોડાવવામાં આવશે. તારે જવાબમાં કંઈ કહેવું છે?” મેં કહ્યું : “હું શબ્દોને અવળે રસ્તે નથી ચડાવતો. હું તો એમને સ્વપ્નો જોવાની શક્તિ આપું છું.” એમને મારી વાતમાં વિશ્વાસ ન પડ્યો. પછી એમણે મારી પાછળ સાત હાથી છુટ્ટા મૂકી દીધા. હું દોડ્યો. હું હજીય દોડી રહ્યો છું. સાત હાથી પણ.

હું ઊભો રહ્યો. જોઉં છું તો ગામને ઝાંપે જ માણસોની એક લાંબી લાઇન લાગી હતી, ત્યાં કેટલાક માણસો ટેબલ અને ખુરશી લઈને બેઠા હતા. મેં જોયું : એ બધા માણસો આમ જુઓ તો માણસ જેવા અને તેમ જુઓ તો માણસ જેવા ન'તા લાગતા. જે લોકો માણસ જેવા ન'તા લાગતા એ બધાને નાકની જગ્યાએ નાગને હોય છે એવી ફેણો હતી. એ ફેણો ઘડીકમાં પ્રસરતી તો ઘડીકમાં સંકોચાતી. હું ત્યાં ઊભો રહીને એ લોકો શું કરે છે એ જોવા લાગ્યો. પેલી લાઇનમાં ઊભા રહેલા માણસો એક પછી એક પેલા માણસો પાસે આવી એમની આગળ મૂકેલા ટેબલ પર સૂઈ જતા હતા. પછી, પેલા માણસો એ માણસને કશાકનું ઇન્જેક્શન આપતા હતા. મેં કુતૂહલવશ એ લાઇનમાં ઊભા રહેલા એક માણસને પૂછ્યું : “તમે અહીં કેમ ઊભા છો?” પેલાએ કહ્યું : “અમે સર્જકો છીએ.” મેં કહ્યું : “હું પણ સર્જક છું.” “તો તમે પણ લાઇનમાં આવી જાઓ.” એણે કહ્યું. મેં પૂછ્યું : “શા માટે?” એણે કહ્યું : “એ લોકો તમામ સર્જકોને નોર્મલાઇઝર નામની નવી દવાનાં ઇન્જેક્શન આપી રહ્યા છે.”

મેં ટ્રાન્કિવલાઇઝરનું નામ સાંભળ્યું હતું, પણ નોર્મલાઇઝરનું નામ આ પહેલાં કદી પણ સાંભળ્યું ન હતું. મેં એને પૂછ્યું : એ દવા શું કામ કરે? એ માણસ જરા મલકીને બોલ્યો : “એટલી ખબર નથી તમને? એ દવા લીધા પછી બધા જ સર્જકો રાજ્યને ગમે એવું એક સરખું સાહિત્ય સર્જે.” “ના તો મારે એ દવા નથી લેવી” એવું કહીને હું ત્યાંથી ચાલવા લાગ્યો ત્યાં જ આકાશવાણી થઈ : “હવે કોઈને આ દવાનાં ઇન્જેક્શન લેવાની જરૂર નથી, હે સર્જકો, તમે તમારે ઘેર જાઓ.” કેટલાક સર્જકો આ આકાશવાણીથી નિરાશ થઈ ગયા. તેઓ એકબીજાને કહેવા લાગ્યા : “હવે આપણું શું થશે?” તો કેટલાક રાજી થઈ એકબીજાને કહેવા લાગ્યા : “હવે સર્જકતાનાં પૂર આવશે.” મને પણ હાશ થઈ, ત્યાં જ આકાશવાણી આગળ ચાલી : “વૈજ્ઞાનિકોએ સૂરજનાં કિરણોનો ઇન્જેક્શન તરીકે ઉપયોગ કરવાની રીત શોધી કાઢી છે. હવે તમે ઘરની બહાર નીકળશો ત્યારે તમને જેમ તડકામાંથી વિટામિન ડી મળે છે એમ સતત નોર્મલાઇઝર મળતું રહેશે.

હું મારી જાતને સૂરજથી બચાવવા દોડવા લાગ્યો.

ક્યારેક મને એકલા-એકલા ખૂબ કંટાળો આવે ત્યારે હું પથારીમાં પટલીએ પડીને મારી બારીમાંથી દેખાતા પર્વતોને ઊંચકીને મારા ઓરડામાં લઈ આવતો હોઉં છું અને પછી એમની સાથે ભાતભાતની રમત રમતો હોઉં છું. ક્યારેક હું એમની સાથે પત્તાં રમતો હોઉં છું તો ક્યારેક કેરમ. જોકે એ પર્વતોને પત્તાં રમવાનું ગમતું નથી અને કેરમમાં એ મારા જેટલા હોશિયાર નથી એટલે બધી જ વખતે હું જ જીતી જતો હોઉં છું. એને કારણે હું વધારે એકલો પડી જતો હોઉં છે. ક્યારેક હું એ પર્વતોને કાનપટ્ટી પકડાવીને ઊઠબેસ કરાવતો હોઉં છું. પર્વતોને પણ એમ કરવાની ખૂબ મજા આવતી હોય છે. ઘણી વાર હું એમને મારી પથારીમાં ગોઠવી દઈ એમની તળેટીમાં સૂઈ પણ જતો હોઉં છું. મને એમની તળેટીઓમાં, ખાસ કરીને એમની તળેટીઓમાં પડેલાં પથ્થર અને ઘાસની પડખે, સૂઈ જવાનું ખૂબ ગમતું હોય છે.

એક દિવસની વાત છે. મને ખૂબ કંટાળો આવતો હતો. એટલે હું ગયો મારી સૂવાની ઓરડીમાં અને પડ્યો પટલિયે પથારીમાં. પછી મેં બારી ખોલી, પણ આ શું? જોઉં છું તો મારા પર્વતો ગાયબ હતા. મને આશ્ચર્ય થયું : કોણ લઈ ગયું હશે એ પર્વતોને? મેં ધારી-ધારીને જોયું. જોઉં છું તો પર્વતોની જગ્યાએ નદીઓ વહેતી હતી. મને થયું : લાવ આ નદીઓ સાથે રમવા દે. એટલે હું હાથ લંબાવીને લઈ આવ્યો એ નદીઓને મારી ઓરડીમાં. પછી મેં એ નદીઓને કહ્યું : ચાલો, પત્તાં રમીએ, પણ એમને પણ પત્તાં રમતાં આવડતું ન હતું. એટલે મેં કહ્યું : તો ચાલો કેરમ રમીએ. નદીઓ સંમત થઈ. પણ, એક પણ નદી કેરમ બરાબર રમી ન શકી, કેમ કે સતત વહેતા રહેવાને કારણે એમને ખુરશીમાં બેસવાનું જાવતું ન હતું. એટલું જ નહીં, એક નદી

એક કૂકરીને માર્યા પછી વહેવા માંડતી અને ત્યાર પછી આવતી બીજી નદી પહેલી નદીએ કઈ કૂકરીને માર્યું છે એ ભૂલી જતી. દરેક વખતે મારે એમને કહેવું પડતું કે એમની કૂકરી કાળી છે. એટલે હું થોડીક વારમાં જ એમની સાથે કેરમ રમીને કંટાળી ગયો. પછી મેં કહ્યું : ચાલો તો કાન પકડીને ઊઠબેસ કરો, પણ નદીઓ તો એકબીજાની સામે જોતી રહી. એમને કાન પણ ન હતો અને સતત પડ્યા-પડ્યા વહેતા રહેવાને કારણે એ ઊઠબેસ કરી શકે એમ પણ ન હતી. આખરે મેં એ નદીઓને મારી પથારીમાં મૂકી દીધી તો એ ત્યાં ખળખળ વહેવા લાગી. પછી હું એ નદીઓને કાંઠે જરા આડો પડ્યો.

ત્યાં જ એકાએક બારણું ખખડ્યું. મેં ઊભા થઈને બારણું ખોલ્યું : જોઉં છું તો મારી સામે મારી પાડોશમાં રહેતી હતી એ યુવતી ઊભી હતી. મેં એ યુવતીને ઘણી વાર જોઈ હતી, પણ મેં એને કે એણે મને કદી 'કેમ છો' સરખું પણ કહ્યું ન હતું. મેં જોયું તો એના ખભા પર મારા પર્વતો હતા. એ યુવતીએ મને કહ્યું : માફ કરજો, આ પર્વતો તમારા છે. એમને અડકોદડકો રમતાં નથી આવડતું. તમે આ પર્વતો પાછા લઈ લો અને મને મારી નદીઓ પાછી આપો.

હું કંઈ જ ન બોલ્યો. હું ચૂપચાપ મારી ઓરડીમાં ગયો. ત્યાંથી નદીઓ લઈને મેં એને આપી દીધી અને બદલામાં મારા પર્વતો લઈ લીધા.

હવે અમે જ્યારે પણ કંટાળીએ છીએ ત્યારે પેલા પર્વતો કે પેલી નદીઓને અમારી પાસે બોલાવવાને બદલે હું અને એ યુવતી એમની પાસે જતાં હોઈએ છીએ અને એમને કાનપટ્ટી પકડાવીને ઊઠબેસ કરાવવાને બદલે અમે એકબીજાનાં કાનપટ્ટી પકડીને મિયાઉં-મિયાઉં રમતાં હોઈએ છીએ.

હું હાથમાં એક વાંસ લઈને દોરડા પર ચાલવા લાગ્યો. એ દોરડાના બેઉ છેડા ક્યાં બાંધેલા હતા એની મને ખબર ન હતી. એટલું જ નહીં, હું એ દોરડા પર કઈ રીતે આવી ગયો હતો એની પણ મને ખબર ન હતી. હું એટલું જ જાણતો હતો કે મારા હાથમાં એક વાંસ છે અને એ વાંસ વડે હું સમતુલા જાળવતો એક દોર પર ચાલી રહ્યો છું. શરૂઆતમાં મને આ કામ ખૂબ અઘરું લાગતું હતું, પણ થોડુંક ચાલ્યા પછી મને ઝાઝી મુશ્કેલી ન પડી. મને એ પણ સમજાતું ન હતું કે હું વાંસ વડે મને સમતોલ રાખું છું કે વાંસ પોતે જ મને પડવા દેતો નથી. મને એ વિશે કોઈકને પૂછવાનું મન થયું, પણ કોને પૂછું? હું જે દોરડા પર ચાલતો હતો એ દોરડા પર મારા સિવાય બીજું કોઈ જ ન હતું. એટલું જ નહીં, હું એ દોરડાની આડોશપાડોશમાં પણ કોઈ ન હતું, એટલે મેં મારા પ્રશ્નને ઘડી વાળીને ખિસ્સામાં મૂકી દીધો. મને થયું : મારે એ વિશે જાણવાની કોઈ જરૂર નથી. હું એક દોરડા પર ચાલી રહ્યો છું અને નીચે ગબડી પડતો નથી એ કાંઈ નાનીસૂની વાત નથી. પછી, હું થોડેક આગળ ચાલ્યો હોઈશ ત્યાં જ એક દુર્ઘટના બની. મેં જોયું કે હું જેમ-જેમ આગળ ચાલતો

હતો એમ-એમ મારું દોરડું વધુ ને વધુ પાતળું થતું જતું હતું.
 મને થયું : જો હું આમ ને આમ આગળ ચાલીશ તો આ દોરડું
 એટલું બધું પાતળું થઈ જશે કે એ અંતે એ તૂટી જશે. મને પાછા
 વળવાનું મન થયું, પણ હું એમ ન કરી શક્યો. મેં જોયું કે હું
 જેમ-જેમ એ દોરડા પર આગળ ને આગળ જતો હતો એમ-એમ
 મારી પાછળનું દોરડું ખરી પડતું હતું. હું મૂંઝાયો : હવે શું કરું ?
 ત્યાં જ એક પક્ષી ઊડતું-ઊડતું આવ્યું. એ પક્ષીને બે મોઢાં હતાં.
 એના એક મોઢાએ મને કહ્યું : ચાલ્યા જ કર. કંઈ નહીં થાય.
 બીજા મોઢાએ કહ્યું : અંત સિવાય બીજો કોઈ અંત નથી. એ
 દરમિયાન પાછી એક બીજી દુર્ઘટના બની : મારા હાથમાંના
 વાંસની જગ્યાએ એક સળી આવી ગઈ. લીમડાની હશે કદાચ.
 હું એ સળીને બે છેડેથી પકડીને સમતુલા જાળવવાનો પ્રયાસ
 કરવા લાગ્યો. એટલામાં મારી નજર દોરડા પર પડી. જોઉં છું
 તો દોરડું હવે બિલકુલ પાતળા દોરા જેવું થઈ ગયું છે, તો પણ
 હું હિંમત ન હાર્યો. મેં ચાલ્યા જ કર્યું. એક તબક્કે મને દોરડું
 પણ દેખાતું બંધ થઈ ગયું અને હાથમાં સળી પણ ન રહી, તો
 પણ હું ચાલ્યા કરતો હતો. કદાચ હવામાં. મને હવે સમતુલા
 જાળવતાં આવડી ગયું હતું.

ગળામાં ઊગી નીકળ્યા છે કરવતના દાંતા. શબ્દ હોય કે નિસાસો, મોઢામાંથી જે કંઈ બહાર આવે છે એ બધું જ હોય છે હવે લોહીલુહાણ. ઊંઘ ચાલી ગઈ છે નયનવટો લઈને. આંખ મીંચું કે ન મીંચું, કોઈ જ ફરક પડતો નથી. લોહીમાં ખૂણેખાંચરે ટાઢી પડી ગયેલી પૂર્વજોની ચિતાઓ ફરી એક વાર સળગવા માંડી હોય એવું લાગે છે. નહીં તો ડિલ આટલું બધું ઊનું ન રહેતું હોત. પછી પડ્યો-પડ્યો હું મારે ડાબે પડખે આવેલા ટચલેમ્પને અડકું છું. એ સાથે જ અજવાળું થાય છે. ટેબલ પરની ઘડિયાળમાં રાતા અક્ષરમાં રાતનો એક વાગ્યો છે. મને કશું સૂઝતું નથી. હું ઊભો થઈ કમ્પ્યુટર ચાલુ કરું છું. એ સાથે જ મોનિટરની સ્ક્રીન પર બત્રીસ કરોડ દેવતા હાજર થઈ જાય છે. હું એમને વિનવું છું : મારા ગળામાં ઊગી નીકળેલા કરવતના દાંતાઓને ફૂણા પાડો મારા બાપ, પણ એમાંનું કોઈ પણ મારી વાત સાંભળતું નથી. હું ઊભો થઈને બારીનો પડદો ઊંચો કરું છું. જોઉં છું તો કાલે સાંજે ઘરમાં પ્રવેશ્યો ત્યારે જેને હું બહાર ભૂલી ગયેલો એ મારો પડછાયો વીજળીના થાંભલે પીઠ અઢેલીને બેઠો છે અને એ પણ મારી જેમ જ ખાંસી ખાઈ રહ્યો છે.

મારી પાછળ કોઈક દોડી રહ્યું છે ડાઘિયા કૂતરા લઈને. મને થાય છે : લાવ, ઊભો રહી જાઉં ઘડીભર અને જોઈ લઉં એ કૂતરાઓને અને એમની સાથે દોડી રહેલા માણસને પણ, પણ હું હિંમત ન કરી શક્યો. મને ભય લાગતો હતો કે રખેને હું ઊભો રહું અને એ માણસ એના ડાઘિયાઓ સાથે મારા સુધી આવી જાય. એટલે મેં દોડ્યા જ કરવાનું નક્કી કર્યું. હું દોડતાં-દોડતાં પેલા કૂતરાઓના ભસવાના અવાજની માત્રા માપતો જાઉં છું. ક્યારેક એની માત્રા વધી જતી હોય છે તો ક્યારેક ઘટી જતી હોય છે. ક્યારેક એ એટલી બધી વધી જતી હોય છે કે મને એવું લાગતું હોય છે કે એ કૂતરાઓના દાંતથી મારા પગ કેવળ એકાદ વેંત જ દૂર છે. એક-બે વાર તો મને એમની જીભ અડકતી હોય એવું પણ લાગેલું. ક્યારેક એ અવાજો બંધ પણ થઈ જતા હોય એવું પણ લાગતું. જ્યારે પણ એવું લાગતું ત્યારે હું દોડવાનું બંધ કરીને ઊભો રહેતો અને ચારે બાજુ નજર કરી લેતો કે શું સાચેસાચ એ માણસે હવે મારો પીછો કરવાનું બંધ કરી દીધું છે. પણ, મારી એ અવસ્થા બહુ લાંબી ચાલતી નહીં. હું એવું વિચારતો હોઉં ત્યાં જ એકાએક પાછો

મને એ કૂતરાઓનો અવાજ સંભળાતો. ઘણી વાર મને લાગતું હોય કે હું જન્મ્યો ત્યારનો જ આ રીતે દોડ્યા કરું છું. ક્યારેક મને થતું હોય છે : લાવ, ઊભો રહી જાઉં. ભલે ને એ કૂતરા મને ફાડી ખાતા. આમ દોડ્યા કરવાની નિયતિનો અંત આવી જશે ને. પછી હું ઊભો રહી જતો હોઉં છું, ત્યારે પેલા કૂતરા પણ ઊભા રહી જતા હોય છે. ક્યારેક એવું લાગ્યું છે કે લાવ, ઊભો જ રહી જાઉં આખી જિંદગી. કૂતરા પણ ઊભા જ રહેશે. પણ, હું એમ કરી શકતો નથી. હું ઊભો રહું પછી મને પેલા કૂતરાઓનો ભસવાનો અવાજ ફાડી ખાતો હોય છે. હું શું કરું એ મને સમજાતું નથી. ક્યારેક મને યમરાજ સામે મળતા હોય છે. હું એમને પૂછ્યા વિના જ એમના પાડા પર બેસી જતો હોઉં છું, પણ પછી યમરાજ મને ત્યાંય લાંબો સમય બેસવા નથી દેતા. એ કહેતા હોય છે : કૂતરાઓએ મને કહ્યું છે કે ખબરદાર જો તને પાડા પર બેસાડ્યો છે તો.